

Historiske gatefasadar på Sand – Gata og Bakkadn tilbakeført

Eit formidlings- og visualiseringsprosjekt i samarbeid mellom
Suldal kommune, Rogaland fylkeskommune, Vilda Brekke
Sundström og Tora Augland Stølen.

Innhald

Føreord	5
Innleiing	6
Gata og Bakkadn – det historiske sentrum på Sand	8
Presentasjon av teikningane – noverande og tilbakeført tilstand	11
Gata og Bakkadn, Sand i Suldal	13
Gata 3	16
Gata 8	17
Gata 10	18
Gata 12	19
Gata 14	20
Sandsbrauta 1	22
Gata 16	24
Gata 18	25
Gata 20	27
Bankbakkjen 1	28
Gata 24	30
Gata 26	31
Gata 28	32
Gata 30	33
Bakkadn 12	34
Bakkadn 14	35
Sandsbrauta 2	36
Støtteordningar	37
Avsluttande ord	38

Føreord

Som regional kulturmiljømyndigheit har Rogaland fylkeskommune eit ansvar for både forvalte, rettleie og utvikle kulturarven til beste for innbygarane i fylket.

Kulturarven vår er eit skattkammer av kunnskap og minne som fortel om livet, arbeidet og utviklinga i regionen vår. Ved å ta vare på denne arven, bidreg vi ikkje berre til å styrkje lokal identitet, men òg til å skape kjensle av tilhøyrslle og attraktivitet i lokalsamfunna våre – både for dagens innbygarar og for framtidige generasjonar.

I arbeidet med kulturmiljøplanen har vi sett i gong mange prosjekt for nettopp å bidra til at kulturminna blir gjort synlege, noko som dette prosjektet med oppteikning av gatefasadane på Sand og på Nærbø er eit godt døme på. Slike oppteikningsprosjekt har blitt gjennomførte tidlegare, men ikkje i den storleiken på Sand, og ikkje på Nærbø. Det er difor ei glede for oss å kunne presentere eit knippe teikningar av eksisterande, -og forslag til restaurerte gatefasadar i dette heftet.

Prosjektet er eit godt døme på korleis samarbeid mellom kommunar, fylkeskommune og lokale aktørar kan skape resultat som gagnar både stadutviklinga og samfunnet. Om teikningane vert nytta som grunnlag for framtidige restaureringar er det ein bonus for det arbeidet som har blitt lagt ned av kommunane og studentane, og samstundes ei glede for kulturminnevernet i Rogaland.

Med venleg helsing,

Lars Riese

Seksjonssjef for bygnings- og fartøyvern,
Rogaland fylkeskommune

Innleiing

Bakgrunn

Som ein del av oppfølginga av Regionalplan for kulturmiljø 2023–2035 og tilhøyrande handlingsprogram for perioden 2023–2026, har Rogaland fylkeskommune iverksett eit prosjekt som løftar fram historiske bygningsmiljø i fylket.

Kommunane vart inviterte til eit samarbeid om å dokumentere og visualisere historiske gatefasadar, med mål om å styrkje by- og tettstadsutviklinga. Av fire innsendte søknader vart Suldal og Hå valde ut. Prosjektet har dokumentert og visualisert historiske fasadar i Gata og Bakkadn på Sand i Suldal, og i Nærbøgata på Nærbø i Hå. Resultata frå desse to prosjekta vert presenterte i kvart sitt hefte.

Prosjektet sitt føremål:

- Auke kunnskap om tilbakeføring og restaurering
- Synleggjere historisk bygningsarv som ressurs for stadsutvikling.
- Inspirasjon til eigarar om å bevare og tilbakeføre historiske bygningar

Prosjektet er inspirert av initiativ som *Sandnesløftet* på 1990-talet og er ein del av fylkeskommunens arbeid for å bruke kulturmiljø som ein ressurs for levande og attraktive tettstader. Gjennom samarbeid og kompetansebygging ønskjer vi å styrkje lokal identitet og bevare regionens unike kulturarv.

Gjennom nøyaktige oppmålingar og teikningar av bygningar visualiserer prosjektet korleis fasadane opphavleg såg ut. Dette er meir enn ein dokumentasjon av fortida – det er

ein invitasjon til å forme framtida. Vi håper visualiseringane kan inspirere til å gjenskape den opphavlege prakta og engasjere fleire i bevaring og gjenbruk.

Prosjektet reflekterer fylkeskommunens mål om å bruke kulturarv som ein drivkraft for trivsel, tilhøyrslø og stadsutvikling. Ved å bevare og ombruke kulturminne, skaper vi levande og attraktive tettstader som styrkjer lokal identitet og stoltheit. Visualiseringa av bygningane sine opphavlege uttrykk bidrar ikkje berre til auka kunnskap og inspirasjon, men også til ei sterkare kopling mellom fortida sine verdier og framtida sine moglegheiter.

Gjennomføring av prosjektet – arkitektstudentar i engasjement

For å gjennomføre prosjektet vart det rekruttert fire arkitektstudentar frå Arkitektur- og designhøgskolen i Oslo, Norges teknisk-naturvitenskaplege universitet (NTNU) og Bergen Arkitekthøgskole (BAS); Vilda Brekke Sundström, Tora Augland Stølen, Athene Reigstad og Mimmie Johanna Svensson.

Studentane arbeidde i to lag sommaren 2024 – eitt i Suldal og eitt i Hå. Dei målte opp bygningane og laga digitale skisser som viser både dagens fasadar og forslag til tilbakeførte versjonar i ei historisk fargesetting. Dette gir eit visuelt grunnlag for antikvarisk tilbakeføring og inspirerer til korleis bygningane kan få tilbake sitt historiske uttrykk.

Prosjektet har stor samfunnsnytte og bidreg til kompetanseheving, både for kommunane og studentane. For arkitektstudia er

transformasjon og tilbakeføring av bygg eit aukande interessefelt, og dette prosjektet viser korleis historisk bevaring kan vere ein integrert del av moderne stadsutviklingsarbeid.

Eit vindauge til fortida

Dette heftet gir huseigarar moglegheita til å oppleve bygningane så nært som mogleg slik dei opphavleg såg ut. Teikningane viser både noverande tilstand og i ein tilbakeført versjon, og kan vere ei kjelde til inspirasjon for restaurering og rehabilitering – frå fargeval til vindaugsutforming og detaljar i fasaden. Gjennom oppmålingar og mellom anna studie av gamle bilete har studentane skapt detaljerte oppriss av gatefasadane.

Sjølv mindre tiltak, som å skifte vindauge til antikvarisk stil, tilpasse fargesetjing eller utføre utvendig vedlikehald, kan gi store forbetringar

og styrkje området sitt historiske og visuelle kvalitet.

Arbeidet er utført av studentar med engasjement for kulturarv og arkitektur som inspirasjon til vidare arbeid. Detaljane i teikningane kan avvike noko frå bygningane sine faktiske mål og materiale, og teikningane kan difor ikkje nyttast som grunnlag for tinging av nye vindauge. Det vil verte naudsynt å taka nye gode mål og drøfte utsjånad og form med kompetente fagfolk. Fylkeskommunen og kommunen kan og vil gjerne vere med og gje råd i slike tilfelle. For dei som ynskjer å ta steget vidare og realisere restaurering eller tilbakeføring av sine bygningar, finst det samstundes fleire tilskotsordningar som eigarane kan søke støtte ifrå.

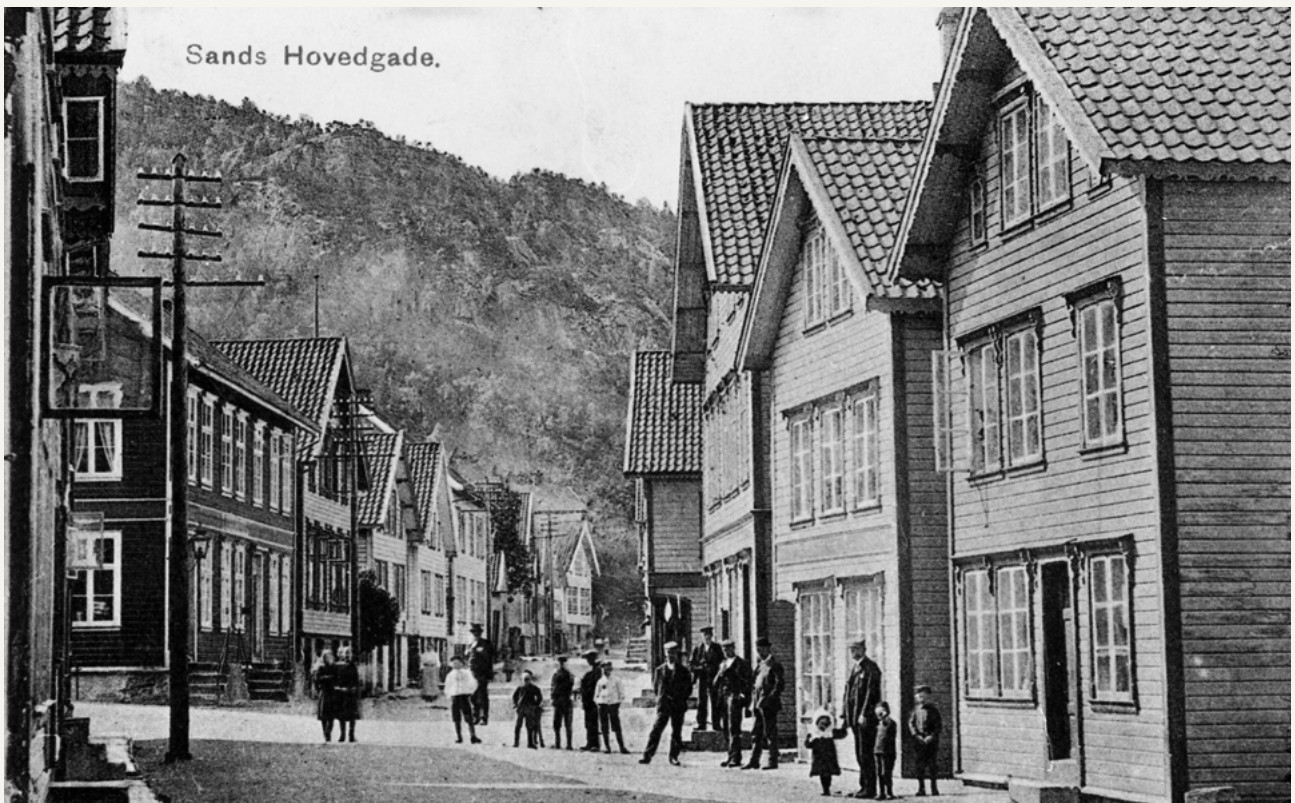
Gata og Bakkadn – det historiske sentrum på Sand

Gata og Bakkadn er hjartet i Sand sentrum og representerer ein tradisjonell bygdestruktur frå 1800-talet. Suldal kommune deltok i prosjektet for å bevare den kulturhistoriske verdien i desse områda, samstundes som dei ønskjer å bruke dei aktivt i utviklinga av sentrum. Kulturmiljøet inngår som eit kulturmiljø av regional interesse i *Regionalplan for kulturmiljø 2023-2035*.

Bygningane i Gata og Bakkadn gir eit innblikk i korleis folk levde og arbeidde i gamle dagar, og prosjektet gir kommunen eit solid grunnlag for framtidig byplanlegging som kombinerer

moderne utvikling med bevaring av historiske element. Suldal kommune har som mål å gjere sentrum meir attraktivt for både innbyggjarar og besøkjande, samstundes som dei styrkjer lokal identitet og kulturarv.

Ved å inkludere Sand sentrum i oppteikningsprosjektet, har kommunen fått nyttig dokumentasjon som vil vere til hjelp i framtidig utvikling av området. Tidlegare samarbeid med Kon-Sul AS har òg gitt verktøy for huseigarar, og prosjektet bidrar til å gi eit godt fundament for vidare stadsutvikling og bevaring.

Postkort frå 1915 med motiv frå Gata. Foto: Ryfylkemuseet.

*Anders-Emil Hatløy på trehjulssykkelen sin i 1926, saman med mora Wanda.
Foto: Ryfylkemuseet.*

17. mai-feiring i Gata i 1917. Foto: Ryfylkemuseet.

Presentasjon av teikningane – noverande og tilbakeført tilstand

Brett ut sida

Teikningane blir presenterte på ein måte som gir både det store biletet og dei små detaljane i bygningsmiljøet. Først viser vi heile gata som ei samanhengande rekkje bygningar – slik ho ser ut i dag, og slik ho kan sjå ut etter ei mogleg tilbakeføring. Når du brettar ut sida, vil du få fram ei heilskapleg visualisering av gateløpet.

Bygning for bygning – detaljar og mogleg tilbakeføring

Deretter går vi nærare inn på kvar einskild bygning. Her ser vi både på korleis bygningen ser ut no, og kva som kan gjerast for å føre han tilbake til sitt opphavlege uttrykk. For kvar bygning viser vi detaljar som fasaden og dei originale arkitektoniske trekka. På denne måten får du både eit djupt innblikk i kvar eigedom og ei forståing av korleis dei passar inn i det større biletet.

Historisk fargesetting

Det er ikkje gjort fargeundersøkingar av kvart einskild hus i samband med prosjektet. Likevel er bygningane visualiserte i ei historisk fargesetjing med tradisjonelle fargar frå 1800- og 1900-talet. Fargar vart gjerne brukte for å framheve ulike bygningsdelar og detaljar på bygningane. Forhåpentlegvis kan visualiseringa inspirere eigarane til å ta tilbake nokre av dei historiske fargane som vart brukte tidlegare.

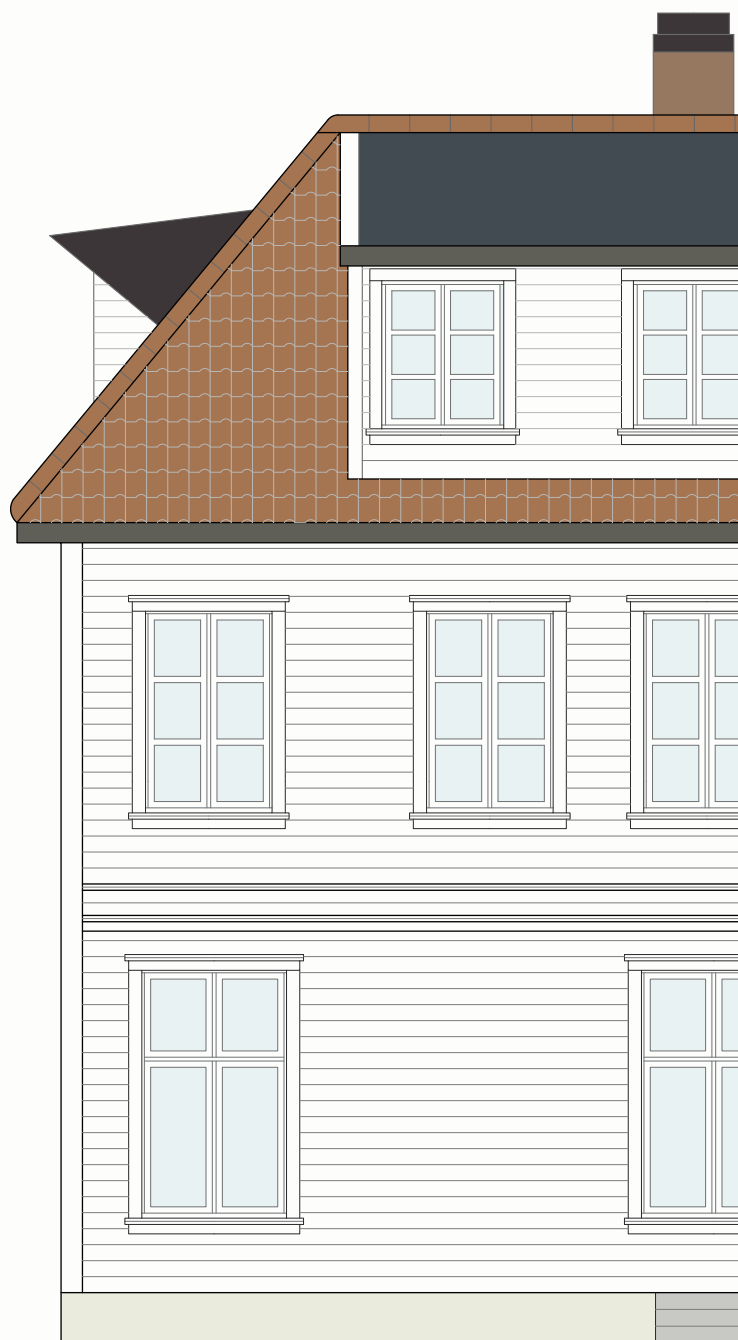
Målestokk og tilgjenge

Alle teikningane er utforma i målestokk 1:100 og er laga av studentar. Rogaland fylkeskommune har gjort nokre mindre justeringar for å sikre nøyaktigheit.

Dersom huseigarar ønskjer tilgang til digitale filer av teikningar som gjeld deira eigedom, må dei ta kontakt med kommunen for å be om dette.

Gata og Bakkadn, Sand i Suldal

Eksisterande

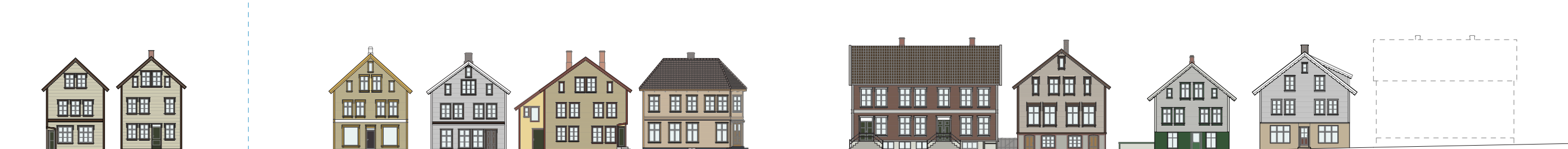

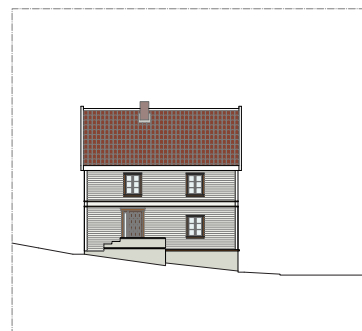
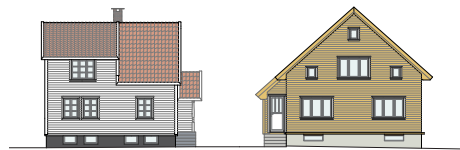
Gata og Bakkadn, Sand i Suldal

Eksisterende

Tilbakeført

Tilbakeført

Gata 3

Eksisterende

Tilbakeført

Gata 8

Eksisterende**Tilbakeført**

Gata 10

Eksisterende

Tilbakeført

Gata 12

Eksisterende**Tilbakeført**

Gata 14

Eksisterende

Tilbakeført

Gata 14 (side 2)

Eksisterande

Tilbakeført

Sandsbrauta 1

Eksisterende

Tilbakeført

Sandsbrauta 1 (side 2)

Eksisterande

Tilbakeført

Gata 16

Eksisterende

Tilbakeført

Gata 18

Eksisterende**Tilbakeført**

Gata 20

Eksisterende**Tilbakeført**

Bankbakkjen 1

Eksisterende

Tilbakeført

Bankbakkjen 1 (side 2)

Eksisterende**Tilbakeført**

Gata 24

Eksisterende

Tilbakeført

Gata 26

Eksisterende**Tilbakeført**

Gata 28

Eksisterende

Tilbakeført

Gata 30

Eksisterende**Tilbakeført**

Bakkadn 12

Eksisterende

Tilbakeført

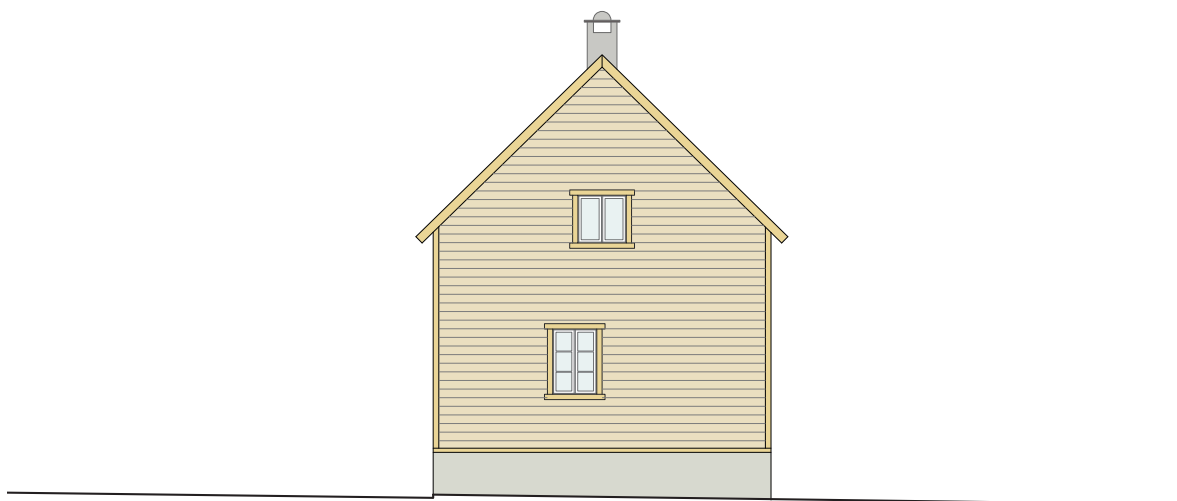

Bakkadn 14

Eksisterande

Tilbakeført

Sandsbrauta 2

Eksisterende

Tilbakeført

Støtteordningar

For eigarar som ønskjer å tilbakeføre fasadar på huset sitt, finst det ei rekkje tilskotsordningar som kan vere relevante. Det er tilrådd å søkje om støtte frå fleire stader, gjerne i fleire omgangar over fleire år.

Rogaland fylkeskommune

Rogaland fylkeskommune har ein støtteordning til verneverdige bygg og anlegg. Søknadsfristen er 1. november kvart år. Meir informasjon finst på fylkeskommunen sine heimesider.

Kulturminnefondet

Kulturminnefondet har ei støtteordning som gir tilskot til private eigarar av ulike typar kulturminne. Mesteparten av midlane går til istandsetting av bygg. Kulturminnefondet har løpande søknadsfrist. Meir informasjon finst på Kulturminnefondet sine heimesider.

Norsk Kulturarv

Norsk Kulturarv fordeler midlar til verneverdige bygningar gjennom «Ta et tak»-aksjonen. Ordninga har løpande søknadsfrist. Meir informasjon finst på Norsk Kulturarv sine heimesider.

Fortidsminneforeininga

Fortidsminneforeininga i Rogaland har eit eige antikvarisk vernefond der dei fordeler tilskot til verneverdige bygningar. Søknadsfristen er 15. april og 15. oktober kvart år. For meir informasjon kan ein ta kontakt med Fortidsminneforeininga i Rogaland.

Suldal kommune

Suldal kommune har ei eiga tilskotsordning til kulturminnevern. Søknadsfristen er 1. mai kvart år. For meir informasjon kan ein ta kontakt med kommunen.

Avsluttande ord

Avslutningsvis vil vi framheve at dette har vore eit spennande prosjekt for alle involverte, der vi har arbeidd tett for å heve og utvikle vår felles kulturarv. Samarbeidet har vore både lærerikt og inspirerande. Vi ser fram til å fortsette arbeidet med å bevare og utvikle dei historiske bygningane våre.

For dei som ønskjer meir informasjon eller har spørsmål om liknande prosjekt, oppfordrar vi til å ta kontakt. Vi er alltid opne for dialog og ser fram til å bidra til nye og spennande initiativ.

Rogaland fylkeskommune
Postboks 130 sentrum
4001 Stavanger

Besøksadresse:
Ankerkvartalet
Haakon VII's gate 9
4005 Stavanger

Telefon:
51 51 66 00

E-post:
firmapost@rogfk.no

www.rogfk.no

